

Przyczynek do badania dziejów papierni w Czarnotrzewie i Chudku

Contribution to the study of paper mills in Czarnotrzew and Chudek history

ANDRZEJ BĘDZIŃSKI

DOI: 10.15199/54.2020.8.2

W artykule przedstawiono badania dotyczące dziejów papierni w Czarnotrzewie i Chudku. Informacje pozyskiwano z akt urzędów stanu cywilnego, publikacji historyków papiernictwa i map z początku XIX wieku. Przedstawiono powiązania między tymi papierniami, wynikające z ich lokalizacji. Ujawniono nieznanne dotąd fakty.

Słowa kluczowe: papiernie, Czarnotrzew, Chudek, badania, lokalizacja, pracownicy, znaki wodne

The article presents study on history of paper mills in Czarnotrzew and Chudek. The information was got from the files of the registry offices, paper-making historians publications and maps from the beginning of 19th century. The connections between these paper mills are presented. They result from neighborhood of Czarnotrzew and Chudek. Unknown facts are revealed.

Keywords: paper mill, Czarnotrzew, Chudek, research, localization, employees, water marks

Wprowadzenie

Podczas prac nad dziejami papierni w Czarnotrzewie i Chudku, zlokalizowanych w północno-zachodniej części powiatu ostrołęckiego, wystąpiły określone trudności. Wcześniejsze badania ujawniły bowiem braki materiałów źródłowych, które zaginęły podczas ostatniej wojny światowej [18]. Dlatego obecnym źródłem informacji o tych zakładach są dane zawarte w księgach Urzędu Stanu Cywilnego (USC) parafii rzymskokatolickiej Baranowo, której podlegał Czarnotrzew. Natomiast brak akt metrykalnych z Chudka uniemożliwił pozyskanie pełnych informacji o pracownikach tej papierni. Cennych danych o papierniach w Czarnotrzewie i Chudku dostarczyły materiały kartograficzne [13, 14, 22]. Pewną pomocą okazały się też źródła drukowane [15, 20, 21], a ich uzupełnieniem są publikacje historyków papiernictwa [1, 16, 18, 19, 23].

Dr **A. Będziński** (a.bedzinski@wp.pl)

Czarnotrzew – zapomniana papiernia

Zasadniczym powodem podjęcia badań mających na celu stwierdzenie działalności papierni w Czarnotrzewie było odnalezienie na mapie Juliusza Kolberga informacji o papierni w tej miejscowości, położonej na prawym brzegu rzeki Omulew (będącej prawym dopływem Narwi) [14]. W rzetelność tej informacji można było wątpić z kilku powodów. Danych o papierni w Czarnotrzewie nie zawiera „Wykaz Fabryk Papieru w Królestwie Polskim” z 1823 r. [1]. Wiedzy o tej czerpalni nie dostarczają również opracowania na temat historii papiernictwa ani inne źródła drukowane. Monumentalna praca „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” [20], który jest kopalnią wiedzy o ziemiach Polski porozbiorowej, również nie wymienia papierni w Czarnotrzewie. Podaje tylko, że w XVII w. była tam fabryka żelaza. Wylicza liczbę domów i mieszkańców, co właściwie jest powtórzeniem danych z „Tabeli Miast, Wsi, Osad Królestwa Polskiego” [21]. Nie doszło także do odnalezienia filigranów stosowanych w Czarnotrzewie [18].

W tej sytuacji, w celu pozyskania informacji o papierni w Czarnotrzewie, pozostały do zbadania akta metrykalne, będące stosunkowo najliczniej zachowanymi dokumentami z XIX w. Konieczne stało się też ustalenie, do jakiej parafii należał Czarnotrzew. Pomocą okazała się „Tabela Miast...” [21], w której znalazły się informacje, iż Czarnotrzew był własnością rządową zamieszkałą przez 143 mieszkańców w 23 domach i należał do parafii w Baranowie.

Analiza akt USC parafii Baranowo potwierdza informację z mapy J. Kolberga o istnieniu papierni w Czarnotrzewie [14]. Pierwszym odnalezionym dzierżawcą papierni, zamieszkałym w Czarnotrzewie, był starozakonny Joachim Noskowicz, którego rodzice pochodzili z Czerszewa. W 1813 r. zawarł związek małżeński z Fejgą Peyzowicz, pochodzącą z Baranowa [2]. 25 kwietnia 1819 r. zgłosił akt chrztu syna Szmula, urodzonego 20 marca 1819 r.